

Nr 131

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående television jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

I propositionen nr 90 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 2 mars 1956, dels berett riksdagen tillfälle att avgiva yttrande i anledning av ett av föredragande departementschefen framlagt förslag angående principerna för televisionsverksamhetens finansiering och organisation i vårt land, dels ock föreslagit riksdagen att för budgetåret 1956/57 anvisa till Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader under sjätte huvudtiteln ett anslag av 3 470 000 kr., till Televisionsanläggningar under statens affärsverksfonder, televerkets fond, ett investeringsanslag av 330 000 kr. samt till Lån för inköp av televisionsutrustning under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 1 200 000 kr.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 19 januari 1951 tillkallade dåvarande chefen för kommunikationsdepartementet sex sakkunniga för att utreda frågan om televisionens införande i Sverige m. m. De sakkunniga, som antog namnet *televisionsutredningen*, ha i november 1954 avlämnat sitt betänkande, benämnt Televisionen i Sverige (SOU 1954: 32).

Med skrivelse den 25 januari 1956 har *vissa av näringslivets organisationer* överlämnat ett förslag till en reguljär televisionsverksamhet, baserad på ett samarbete mellan statliga och privata intressen. Ifrågavarande skrivelse är undertecknad av Stockholms handelskammare, Svenska annonsörers förening, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska bankföreningen, Svenska försäljnings- och reklamförbundet, Sveriges allmänna exportförening, Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges industriförbund och Sveriges köpmannaförbund.

Inledningsvis har redogjorts för televisionsutredningens synpunkter på televisionens förutsättningar och uppgifter m. m. Utredningen har härvid framhållit, att av de olika ändamål som televisionen kan tjäna dess användning som ett med rundradion analogt medel för masskommunikation tilldrar sig det största intresset. Vidare framhåller utredningen, att televisionen bör liksom rundradion ställas i samhällets, kulturens, folkbildningens och hemmens tjänst. Utredningen har härefter övergått till att behandla principerna för finansiering och organisation av televisionsverksamheten. Enligt utredningen råder allmän enighet om att en svensk rikstelevision icke

kan byggas på försäljning av programtid som enda inkomstkälla, varför licensavgift under alla omständigheter måste anlitas. Fråga blir då endast om försäljning av programtid därjämte bör utnyttjas. Härutinnan anför utredningen, att televisionen icke får bli något självändamål. Förutsättningen för att den skall kunna fylla sin inledningsvis nämnda uppgift är enligt utredningen, att televisionen får utveckla sig utan varje beroende av vare sig dem som vill göra reklam för varor och tjänster eller dem som vill propagera för speciella åskådningar eller idéer, de må nu vara religiösa, ideologiska, politiska eller av annan art. Av denna anledning avråder utredningen från försäljning av programtid som inkomstkälla för televisionen.

Utredningen, som företagit vissa undersökningar för att få en uppfattning om de penningmedel, som från reklamen skulle kunna tillföras televisionen (s. 8 och 9 i propositionen), konstaterar sammanfattningsvis, att televisionen med hög grad av sannolikhet inte kan påräkna något kontinuerligt ekonomiskt stöd av betydelse från televisionsreklamen under uppbyggandsåren. Uppgifterna rörande reklamens bidrag till televisionens finansiering vid en mera allmänt spridd television är alltför osäkra för att några ekonomiska kalkyler skulle kunna byggas därpå. Det är först när televisionen fått en stor spridning och följaktligen blivit ett billigt reklammedel som reklaminkomster kan påräknas kontinuerligt och i rikligare mängd. Vid den tidpunkten har emellertid en licensbetalad television nått fram till en så fast ekonomisk grund, att reklaminkomsterna inte behövs för verksamhetens finansiering.

Några skäl av ekonomisk art, vilka motiverar ett frångående av utredningens principiella inställning mot kommersiell television, har utredningen således ej kunnat finna.

Beträffande programverksamhetens handhavande föreslår utredningen, att för televisionen skall gälla samma principer som nu gäller i fråga om rundradion. Dessa principer anser utredningen vara av så avgörande betydelse för den kommande utvecklingen, att det är ofrånkomligt att statsmakterna redan före televisionens införande i vårt land tar ställning till desamma. Med denna utgångspunkt kan två alternativ ifrågakomma. Det ena innebär, att ett fristående programföretag inrättas, och det andra, att televisionens och rundradions programverksamhet samordnas inom ett och samma företag. Det sistnämnda alternativet finner utredningens majoritet avgjort erbjuda de största fördelarna.

Som skäl framhålles, att Radiotjänst under sin trettioåriga verksamhet genom ständigt experimenterande funnit vägar och normer för sin funktion som offentligt organ i samhällets och hemmens tjänst. De erfarenheter, som därvid har vunnits, och de kontakter, som knutits, bör med fördel kunna utnyttjas även för televisionens räkning. Därjämte erbjuder ett sammanförande av televisionens och rundradions verksamheter icke obetydliga ekonomiska fördelar genom den möjlighet detta ger till gemensamt utnyttjande av administrativ, kameral och produktionsteknisk organisation.

Det nya programföretaget bör enligt utredningen byggas upp med Radio-

tjänst som grundval. Radiotjänst är organiserat i bolagsform. Aktierna ägs av pressen och radioindustrien med ca två tredjedelar respektive en tredjedel av aktiestocken. Ehuru utredningen inte betvivlar att bolaget i dess nuvarande form kan utnyttjas även för televisionen, så anser den dock att tillkomsten av en ny och omfattande arbetsuppgift gör en breddning av intresserepresentationen i företaget önskvärd. Denna breddning kan lämpligen åstadkommas genom att vissa organisationer inbjuds att teckna aktier i bolaget. Organisationer, som därvid anses böra ifrågakomma, är Frikyrkliga samarbetskommittén, Föreningen Sveriges filmproducenter, Landsorganisationen, Samverkande bildningsförbunden, Sveriges industriförbund, Sveriges lantbruksförbund och Sveriges nykterhetsvänners landsförbund.

I anslutning härtill framhålles, att pressens majoritetsställning i bolaget inte behöver göras beroende av breddningen av intresserepresentationen. Som skäl för en viss majoritetsställning för pressen anföres att den i egenskap av opinionsbildande organ är representativ för aktualitetspräglade skiftningar i folkmeningen.

Härefter har utredningen redogjort för sina synpunkter på antalet styrelseledamöter m. m. samt programföretagets interna organisation (s. 11 och 12).

Rörande programdistributionen betonar utredningen, att denna distribution till alla delar är en rent teknisk uppgift. Därför bör televerket, liksom då det gäller rundradion, handha denna verksamhet. Även inkassering av licensavgifterna föreslås skola ombesörjas av televerket, som redan handhar motsvarande avgifter i fråga om radion.

Utredningen har härefter gått in på frågan om utbyggnaden av televisionen och kostnaderna härför. Beträffande programproduktionen framhålles, att denna på ett tidigt stadium måste decentraliseras i så stor omfattning som möjligt. Som lämplig lösning av decentraliseringsproblemet föreslår utredningen, att fasta produktionsplatser upprättas, förutom i Stockholm, i Malmö och Göteborg samt på lämpliga platser i Norrland. Dessa bör kompletteras genom att rörliga produktionsenheter uppsättes och samarbete prövas med bildleverantörer utanför programföretaget, så att program kan upptagas överallt där så erfordras. Härvid kan med fördel samordning ske med rundradions provinsorganisation.

I fråga om sändningstidens längd har utredningen kommit till den uppfattningen, att en sändningstid av 15 timmar per vecka är lämplig under det första stadiet av en reguljär programtjänst. Som nästa etapp bör 25 timmar per vecka eftersträvas. Utvecklingen från 15 till 25 timmar per vecka bör ske successivt, varvid såväl ekonomiska och tekniska faktorer som programstoffets åtkomlighet blir avgörande.

Utredningen har låtit Radiotjänst kostnadsberäkna två alternativ för sändningstidens utveckling. Det ena — sändningsplan A — omfattar 15 timmar per vecka under första och andra året efter den reguljära televisionsverksamhetens start och 25 timmar per vecka fr. o. m. det tredje året.

Det andra alternativet — sändningsplan B — omfattar dessutom 35 timmar per vecka fr. o. m. sjätte året. Till jämförelse anges att den ungefärliga sändningstiden per vecka hösten 1954 är i Danmark 8, Frankrike 40, Italien 30, Storbritannien 40 och Västtyskland (NWDR) 24 timmar.

Kostnadsberäkningen ger vid handen att de totala investeringskostnaderna för programproduktionen omfattande lokaler, dock icke nybyggnader, samt apparatur vid de tre olika programetapperna avseende 15, 25 och 35 timmars sändning i veckan kommer att uppgå till 8,2 respektive 1,8 och 2,8 milj. kr. Angivna kostnader för första programetappen, under vilken de fasta produktionsplatserna i Stockholm, Göteborg och Malmö upprustas, fördelar sig på envar av dessa med 4 respektive 2 och 2,2 milj. kr.

Som normal livslängd kan anses 10 år för ifrågakvarande lokalinredningar samt 5 år för apparaturen, motsvarande en årlig avskrivning med 10 % respektive 20 % av det investerade bruttokapitalet.

Programproduktionens årskostnader, omfattande kapital-, personal- och produktionstekniska driftkostnader samt direkta programkostnader, har vid de tre programetapperna beräknats till 9,9 respektive 14,7 och 20,3 milj. kr. per år, motsvarande 12 700, respektive 11 300 och 11 200 kr. per timme.

Utredningen understryker, att kalkylen är osäker.

Vad angår programdistributionen upplyser utredningen om att vid en europeisk konferens i Stockholm 1952 en plan antogs för fördelning av sändarkanaler för television på frekvensbanden I och III inom ultrakortvågsområdet (stockholmsplanen). Planen omfattar kanaler för sammanlagt 700 televisionsstationer, av vilka Sverige tilldelats 50. Av en i propositionen å s. 15 intagen karta framgår stationernas placering och deras beräknade försörjningsområden. Stockholmsplanen måste bedömas som ett första utkast till en frekvensplan, som kommer att bli föremål för periodisk översyn och revision.

Drygt 90 % av Sveriges befolkning bor inom stationernas försörjningsområden. För de områden, som icke täcks av planen, blir det nödvändigt att bygga ett antal supplementära relästationer med lokala räckvidder.

Telestyrelsen har på utredningens begäran kostnadsberäknat ett distributionsnät — programförbindelser och sändarstationer — utbyggt med de 50 i stockholmsplanen ingående televisionsstationerna. Beräkningarna avser två utbyggnadsalternativ, det ena på nio och det andra på fjorton år. Telestyrelsen anser, att en utbyggnadstakt i enlighet med 14-årsplanen mera motsvarar de resurser i olika hänseenden, bl. a. i fråga om materiel och personal, som kan ställas till förfogande för projektets genomförande.

Utredningen rekommenderar för sin del, att 9-årsplanen i princip läggs till grund för utbyggnaden och att denna fullföljes i den takt de tekniska och personella resurserna samt tillgången på investeringsmedel medger.

Den ordning, i vilken de olika sändarstationerna beräknas kunna färdigställas vid de båda utbyggnadsalternativen samt det antal innevånare enligt för årsskiftet 1950—51 gällande befolkningssiffror, som därvid varje år erhåller möjlighet till televisionsmottagning, framgår av en i propositionen intagen tabell (s. 16).

Kostnaderna för de i stockholmsplanen upptagna sändarstationerna har beräknats till 78,4 milj. kr. vid kombination med nuvarande rundradionät, 82,2 milj. kr. byggda fristående samt 65,3 milj. kr. vid kombination med ultrakortvågsradio. Årskostnaderna utgör respektive 15,9, 16,2 och 15,0 milj. kr. Avskrivningstiden har därvid förutsatts till 20 år för byggnader o. d. samt 10 år för radioutrustning, kablar och antenner.

Då frågan om utbyggnad av ultrakortvågsstationer för rundradio vid tidpunkten för betänkandets framläggande ännu inte var avgjord av statsmakterna, har utredningen i sina fortsatta kalkyler räknat med en utbyggnad i kombination med nuvarande rundradionät.

För programförbindelserna kan användas antingen koaxialkablar eller radiolänkar. Båda dessa slag av förbindelser kan byggas antingen för enbart television eller för television i kombination med telefon, telegraf, programöverföring för rundradio m. m.

För televisionen enbart är radiolänk den billigaste lösningen av förbindelseproblemet. Hur lösningen i praktiken kommer att se ut för olika förbindelsesträckor blir beroende på särskilda utredningar i de speciella fallen rörande trafikbehov för television och telefon etc. Televisionen får dock enligt utredningens mening inte belastas med högre andel av kostnaderna än vad en radiolänk enbart för television skulle ha kostat.

Med denna utgångspunkt har investeringskostnaderna uppskattats till 16 400 kr. per km eller totalt för hela nätet, omfattande 4 870 km, till 79,9 milj. kr. Den genomsnittliga årskostnaden för programförbindelsenätet uppskattas till 2 200 kr. per km eller totalt för hela nätet till 10,7 milj. kr. Därvid har vid beräkningen av anläggningskapitalets avskrivning tillämpats samma principer som för sändarstationerna.

Televisionsverksamhetens sammanlagda kostnader för sändningsplan A enligt 9- resp. 14-årsplanen har utredningen redovisat i två i propositionen intagna tabeller (s. 18 och 19).

Vad angår frågan om licensintäkter och driftresultat har utredningen ansett sig ej böra i sina kalkyler räkna med några inkomster av statsanslag för speciella ändamål men rekommenderat statsmakterna att, när det blir aktuellt med statsanslag för undervisningsändamål inom rundradion, överväga samma anordning för televisionens del. Utredningens kalkyler bygger alltså på licensavgift på televisionsmottagare som enda inkomstkälla för televisionen.

Som underlag för beräkningen av licensutvecklingen har utredningen använt en av Industriens utredningsinstitut på utredningens begäran gjord undersökning om bl. a. den svenska marknadens efterfrågan på televisionsmottagare. Med ledning av de erhållna uppgifterna har licensinkomsterna beräknats för tre avgiftsalternativ, nämligen 50, 80 och 100 kr. Genom att slutligen sammanställa därvid framkomna värden med televisionsverksamhetens beräknade årskostnader har utredningen fått fram de olika driftresultat, som kan förväntas av de tre avgiftsalternativen. Resultatet i vad det avser sändningsplan A kan avläsas i en på s. 21 i propositionen intagen tabell.

Då målet för televisionsverksamheten ekonomiskt sett bör vara att göra verksamheten självbärande, bör televisionen inom rimlig tid återbetala de belopp som erfordras för att täcka driftunderskottet under en övergångstid. Utredningen anser, att återbetalningen skall ha skett inom den period kalkylerna omfattar, d. v. s. fjorton år. Detta villkor uppfylles icke med en licensavgift om 50 kr. Sättes avgiften till 80 eller 100 kr. skulle televisionen däremot ha uppfyllt sina förpliktelser under tolfte resp. tionde året enligt sändningsplan A. Utredningen förordar en licensavgift om 80 kr. för år.

Härefter har en redogörelse lämnats för utredningens syn på apparatanskaffningens samhällsekonomiska verkningar. I denna del torde få hänvisas till propositionen (s. 22 och 23).

Vad angår televisionsverksamhetens början räknar utredningen med ett års förberedelsestid. Härunder bör den av Radiotjänst påbörjade utbildnings- och övningsverksamheten fortsättas och utvidgas. Tiden för sändning till allmänheten bör successivt stegras för att närma sig de för startåret föreslagna 15 timmarna per vecka. Detta förutsätter anskaffning av produktionsapparat under förberedelseåret. Under detta år måste förberedelser likaledes vidtas för programdistributionen.

Någon licensavgift skulle inte tas ut under förberedelseåret. Däremot kan en mindre registreringsavgift för televisionsmottagare övervägas.

Enligt utbyggnadsplanerna skall televisionssändare först anläggas i Stockholm och Uppsala. Utredningen föreslår att dessa sändare utförs provisoriskt under förberedelseåret och att provisoriska sändare samtidigt anordnas i Göteborg och Malmö. Därigenom skulle televisionsverksamheten kunna sättas i gång samtidigt på dessa platser. Arrangemanget kommer inte att medföra några kapitalförluster, då den sändningsapparat, som anskaffas, sedermera kan flyttas till andra stationer.

Medelsbehovet för den televisionsverksamhet, som sålunda föreslagits skola påbörjas under förberedelseåret, har utredningen beräknat till 4 milj. kr. för investeringar i programproduktionen, till 2,5 milj. kr. för investeringar i programförbindelser och sändarstationer, till 4,8 milj. kr. i årskostnader för programproduktionen samt till 0,3 milj. kr. i årskostnader för programförbindelser och sändare.

Medelsanvisningen föreslår utredningen skola ske genom investeringsanslag på kapitalbudgeten under televerkets fond samt genom anslag på driftbudgeten för drift- och kapitalkostnader. Vidare framhålles att de anslag televisionen behöver bör läggas utanför televerkets investeringsram.

Två ledamöter av utredningen har avgivit ett gemensamt särskilt yttrande. Reservanterna anser, att sändningstiden redan under det första stadiet genomsnittligt bör omfatta 25 timmar per vecka för att snarast möjligt ökas till 35 timmar. En förlängning med 10 timmar per vecka eller med ca 500 timmar per år skulle medföra en totalökning av kostnaderna med ca 5 milj. kr. per år. Denna merkostnad skulle utan olägenhet kunna täckas genom uthyrning av nätet för sändningar av allmän och kommersiell art. Reser-

vanterna delar sålunda icke majoritetens pessimism beträffande möjligheterna att bemästra de svårigheter, som kan uppstå i samband med kommersiell programverksamhet, och hänvisar till att en sådan verksamhet accepterats i andra länder. Reservanterna är av den uppfattningen, att resultatet av praktiska försök bör avvaktas, innan frågan om kommersiella program avgörs och föreslår att kommersiell television skall prövas under förberedelseåret och den första tvåårsperioden.

I anslutning härtill anför reservanterna vissa från majoriteten avvikande synpunkter på verksamhetens organisation (s. 25).

Över utredningens förslag har remissutlåtanden avgivits av ett stort antal myndigheter, institutioner, föreningar och andra organisationer och sammanslutningar (s. 25—41).

Rörande det från vissa av näringslivets organisationer framlagda förslaget kan detta sammanfattningsvis sägas innebära följande.

Förslaget tar sikte på att — med samarbetet mellan staten och enskilda inom luftfarten som mönster — bilda ett televisionsbolag med lika andelar för statliga och privata intressenter i syfte att driva en ekonomiskt självbärande televisionsverksamhet, baserad på annonsbetalda och licensbetalda programinslag.

Förslaget avser i sin första etapp att inom en beräknad tidrymd av två år skapa möjligheter till televisionsmottagning för i runt tal hälften av landets befolkning. Det erforderliga kapitalbehovet beräknas till 12 milj. kr., varav 5 milj. kr. anskaffas genom aktieteckning och 7 milj. kr. genom krediter. Erforderliga medel tillskjuts i lika delar av stat och näringsliv.

Enligt organisationernas mening erbjuder förslaget påtagliga fördelar i jämförelse med de alternativa lösningar, som närmast torde kunna komma i betraktande. Genom den ekonomiska medverkan av näringslivet kommer anspråken på statsanslag för ändamålet att reduceras i mycket hög grad jämfört med beräkningarna i televisionsutredningens förslag. Även de för televisionens utbyggnad behövliga investeringarna kommer att avsevärt minskas. Likaledes kan licensavgiften reduceras från 80 kr. till 50 kr. per mottagare och år. Televisionsverksamheten torde redan på kort sikt kunna bli ekonomiskt självbärande. Härtill kommer att ett snabbt införande av television i den omfattning, som förutses, kommer att ge en välbehövlig extra stimulans åt konstruktions- och utvecklingsarbetet på elektronikområdet, vilket på senare tid kommit att spela en allt större roll för näringslivets insatser på inhemska och utländska marknader ävensom för försvaret.

För en närmare redogörelse rörande förslagets innebörd torde få hänvisas till propositionen (s. 41—46).

Över detta förslag har yttranden inhämtats från telestyrelsen och Radiotjänst (s. 46—50).

Departementschefen framhåller inledningsvis följande.

Televisionen har under senare år vunnit avsevärd utbredning i stora delar av världen, och i flertalet av de länder, som i likhet med Sverige ännu saknar reguljär televisionsverksamhet, har dess införande förberetts eller övervägts. Om man bortser från USA, där televisionen kan sägas vara så gott som var mans egendom, och ser på förhållandena i Europa, så är läget i stort sett följande.

Längst har man kommit i Storbritannien med över 5 miljoner apparatinnehavare och dubbla program omfattande vardera en sändningstid av 40 à 50 timmar i veckan. För den engelska allmänheten är televisionen numera en faktor av praktiskt taget samma betydelse som rundradion. I Västtyskland liksom i Frankrike uppgår antalet apparatinnehavare till mer än 300 000, i Italien till ca 200 000 och i Belgien till mellan 50 000 och 100 000. Sändningstiden i dessa länder utgör mellan 24 och 40 timmar i veckan. I Nederländerna och Schweiz har man ej kommit lika långt men sänder dock 12 resp. 14 timmar per vecka. För Danmarks del har man nyligen ökat sändningstiden från omkring 3 1/2 till 8 à 9 timmar i veckan och beslutat utbyggnad av en första etapp av ett distributionsnät, täckande ungefär 60 % av befolkningen. I samband därmed har mottagarantalet hastigt stigit från ungefär 2 000 till 12 000. Mellan bl. a. de nu nämnda europeiska länderna äger ett visst samarbete rum i det att experiment pågår med utbyte av program över ett sammanhängande nät av programförbindelser — den s. k. eurovisionen.

Även om televisionen sålunda i vissa länder nått en inte obetydlig utbredning, är den som medel för masskommunikation så pass ny, att dess betydelse i olika avseenden ännu ej kan klart överblickas. Man torde dock våga påstå att televisionen rätt handhavd kan vara ett utomordentligt hjälpmedel för att förmedla kulturella impulser, upplysning och information; att den har rika möjligheter att skänka människor stimulerande underhållning och förströelse är ostridigt.

I den allmänna debatten om television har emellertid inte bara lovprisande utan även kritiska röster gjort sig hörda. Det har sålunda ifrågasatts om televisionen verkligen kan tillföra samhället och medborgarna ett ideellt värde, som motsvarar de stora kostnaderna för verksamheten; det har t. o. m. gjorts gällande att den kan leda till kulturnivellering och smakförsämring. Farhågor har även uttryckts för en menlig inverkan på det uppväxande släktet.

Att vissa nackdelar kan vara förenade med en teknisk landvinning sådan som televisionen, som på ett avgörande sätt ingriper i människornas vanor, bör rimligen inte leda till att man avstår från att utnyttja den tekniska nyheten. I stället bör eftersträvas att i möjligaste mån avlägsna nackdelarna vid den praktiska utformningen. Den primära frågeställningen blir därför inte om television skall införas utan *hur* den på bästa sätt bör utnyttjas. Jag återkommer härtil i det följande. I detta sammanhang torde det vara tillräckligt att konstatera, att vi icke bör ställa oss vid sidan om utvecklingen inom länder, vilka i fråga om kulturell och materiell standard kan jämföras med Sverige.

Till diskussionen om televisionens för- och nackdelar hör även det förhållandet, att utbyggnaden av en rikstelevision har betydelse för att stimulera televisions teknikens tillämpning för industriellt bruk — t. ex. när det gäller kontroll av farliga arbetsprocesser — för militära ändamål och för forskning och undervisning m. m., alltså den s. k. specialtelevisionen. Därjämte utgör tillverkning av televisionsmottagare i större skala en bas för utvecklingen

inom andra grenar av elektrotekniken och har därigenom betydelse för att svensk elektroteknisk industri i konkurrensen med utländska företag skall kunna upprätthålla sin ställning. För svenskt näringsliv i övrigt och för försvarsväsendet torde det ha ett givet värde, att den svenska specialindustrin på detta område ligger väl framme i tekniskt avseende. Även om dessa synpunkter icke kan få en avgörande betydelse vid ställningstagandena till de frågor, som rör televisionen som massmedium, bör de icke helt glömmas bort i sammanhanget.

Då jag alltså med ja besvarar frågan om reguljär televisionsverksamhet skall äga rum i vårt land, kan jag från den utgångspunkten koncentrera spørsmålet om televisionen på frågorna, när den reguljära verksamheten skall påbörjas, i vilken takt utbyggnaden skall genomföras samt i vilka former verksamheten skall bedrivas.

Departementschefen återger härefter (s. 51—53) sammanfattningsvis de framlagda förslagen och däröver avgivna remissyttranden, varefter beröres frågan, om inte färgtelevisionen kan anses vara så nära förestående, att man borde vänta någon tid för att sedan inrikta utbyggnaden av det svenska televisionsnätet direkt på sändning av bilder i färg (s. 52). Med utgångspunkt från det skede färgtelevisionen f. n. befinner sig i, anser departementschefen densamma icke med fog kunna åberopas som motiv för ett uppskov med att införa televisionen i vårt land.

Härefter övergår departementschefen till att närmare diskutera kostnadsfrågornas betydelse för frågan om televisionens start, utbyggnadstakt och verksamhetsformer. Härutinnan anföres följande.

Det må först konstateras, att utbyggnad och drift av en riksomfattande televisionsverksamhet i vårt land med dess stora areal och relativt gleasa befolkning måste ställa sig förhållandevis mycket kostsammare än i flertalet andra europeiska länder. För att åstadkomma en rikstelevision i den meningen, att den förser i stort sett hela landets befolkning med program, erfordras ej mindre än 50 sändarstationer jämte ett antal mindre kompletterande sändare. Att en utbyggnad bör sikta på en sådan rikstelevision, kan det enligt min uppfattning inte råda någon tvekan om.

De av televisionsutredningen framlagda kostnadskalkylerna har med hänsyn till vissa efter det betänkandet avlämnades inträffade omständigheter överarbetats inom kommunikationsdepartementet. Vid överarbetningen har telestyrelsen och Radiotjänst biträtt. I anslutning härtill må följande anföras.

Genom de numera föreliggande möjligheterna till utbyggnad av televisionsändare i kombination med sändarstationer för rundradions ultrakortvågsprogram kunde en viss reduktion av utredningens investeringsutgifter för programdistributionen vara motiverad, men denna reduktion måste praktiskt taget anses eliminerad på grund av det ändrade prisläget. Årskostnaderna för programproduktionen bör däremot räknas upp med ca 50 % med hänsyn till dels de erfarenheter, som den av Radiotjänst sedan hösten 1954 bedrivna övningsverksamheten givit, och dels det höjda pris-, löne- och ränteläget. Av samma skäl bör årskostnaderna för distributionen justeras. Totalt innebär detta en uppräknings av de årliga driftkostnaderna vid full utbyggnad med ca 8 milj. kr. till bortåt 50 milj. kr.

Om en viss osäkerhet kan anses föreligga med avseende på utgiftskalkylerna, så gäller detta som televisionsutredningen framhåller i än högre grad beträffande inkomstberäkningen. Skäl kan anses tala både för högre och lägre beräkningar än dem till vilka utredningen kommit. I brist på annat

material för frågans bedömning torde utredningens siffror tills vidare få gälla.

Allt som allt torde den av nyss angivna omständigheter föranledda uppräkningen av televisionsutredningens beräkning av utgifterna leda till att vid en utbyggnad enligt utredningens planer tidpunkten för uppnådd balans mellan inkomster och utgifter förskjutes med ett par år framåt i tiden.

Vid en jämförelse mellan utredningens beräkningar och beräkningarna i näringslivets alternativ till utredningens förslag är först att märka skillnaden i hela uppläggningsen. Utredningens siffror avser kostnaderna i slutskedet vid full utbyggnad av hela riksnätet, medan näringslivets förslag endast omfattar de två första årens utbyggnad i de befolkningsrikaste delarna av landet. Då det är de glesbebyggda områdena, som åstadkommer de största ekonomiska problemen för television genom att kostnaderna där blir högre och inkomsterna mindre, är det uppenbart att televisionens ekonomi måste te sig mycket förmånligare om man begränsar kalkylerna till en utbyggnad i de folktäta områdena.

Jämförelsen ger vidare vid handen, att man i näringslivets förslag räknat med ett provisoriskt distributionsnät med förenklad utrustning. En sådan anordning kan väl försvaras under ett begynnelsestadium. Man måste dock ta hänsyn till att provisorier inte kan vara för länge utan måste kompletteras eller utbytas mot permanenta anläggningar. På längre sikt måste man därför liksom utredningen räkna med högre kostnader.

I näringslivets förslag synes man vidare ha tagit upp utgifterna för distributionsanläggningarna till i och för sig för låga belopp. En av telestyrelsen gjord beräkning av kostnaderna för den ifrågasatta provisoriska utbyggnaden pekar på att investeringskostnaderna bör räknas upp med ca 2 milj. kr. och årskostnaderna med 0,5 milj. kr.

Den dominerande posten på driftsidan är kostnaden för programproduktionen. I detta hänseende redovisar näringslivets förslag endast kostnaderna för ett enda av de fem föreslagna programföretagen, nämligen televisionsbolagets egen programavdelning. Denna skulle enligt förslaget fylla endast en mindre del av programtiden. Totalkostnaden för programproduktionen ger näringslivets förslag ingen antydning om. Det säger sig självt, att denna kostnad vid en uppdelning av produktionen på fem olika företag i varje fall inte kan bli lägre än enligt televisionsutredningens beräkningar. Förutom att administrationskostnaderna måste flerfaldigas och att möjligheterna av ett rationellt utnyttjande av materiel och personal vid en uppläggning enligt näringslivets förslag kan ifrågasättas, skulle säkerligen konkurrensen om artister och medverkande driva gager och andra kostnader i höjden.

Vad slutligen angår licensinkomsterna har man i näringslivets förslag såsom telestyrelsen påpekat beräknat täckningsområdena för de provisoriska sändarna i överkant. Det finns därför all anledning att anta, att näringslivets licensprognoser bygger på alltför optimistiska antaganden.

Det nu anförda torde ge vid handen, att näringslivets förslag ger en ofullständig bild av televisionsverksamhetens ekonomi. Däremot innebär det sagda icke att jag till alla delar ställer mig avvisande till den föreslagna utbyggnadsplanen, utan jag anser denna i vissa delar vara förtjänt av ett närmare övervägande. Härtill återkommer jag i det följande.

Hur man än lägger upp utbyggnadsplanerna kan man konstatera, att investeringskostnaderna för produktion och distribution av programmen under de första åren kommer upp till icke obetydliga belopp samt att därtill

driftunderskott under en följd av år inte kan undvikas. Vid ett ställningstagande till frågan om start och utbyggnadstakt för en reguljär televisionsverksamhet måste man emellertid även beakta allmänhetens apparatanskaffning, som samhällsekonomiskt sett utgör den största kostnaden för televisionen. Apparatanskaffningen skulle, på sätt televisionsutredningen belyst, medföra investeringar och importanspråk från tillverkare, distributörer och serviceorgan.

För mig står det klart, att frågan om den reguljära televisionens utbyggnadsstart i nuvarande läge måste — oberoende av hur verksamheten finansieras — bedömas ur synpunkten av tillgängligt samhällsekonomiskt utrymme. Ett beslut, som innebär en snar utbredning av televisionsverksamheten i landet, skulle — hur välmotiverat det än må vara för det ekonomiska resultatet av denna verksamhet i och för sig — stå i mindre god överensstämmelse med den ekonomiska politik, som skisserats i årets finansplan.

Såsom framgår av sagda finansplan nödvändiggör det samhällsekonomiska läget en begränsning av såväl den offentliga som den privata investeringsverksamheten. I och för sig angelägna investeringsbehov har härigenom måst ställas på framtiden. Mot bakgrunden härav anser jag mig icke nu böra lägga fram något förslag om investeringsmedel för rikstelevisionens nätets utbyggnad. Innan så sker torde vidare de genom näringslivets förslag påvisade möjligheterna att genom provisoriska anordningar hålla nere investeringskostnaderna i begynnelseskedet böra närmare undersökas.

Av den ståndpunkt, jag sålunda ansett mig böra intaga beträffande televisionens start, följer att förutsättningar nu knappast föreligger för en närmare diskussion av frågan om televisionens utbyggnadstakt.

Den televisionsverksamhet, som för närvarande pågår, bör enligt departementschefen få fortsätta under nästa budgetår. Innan frågan om dess omfattning och medelsbehov närmare beröres, har departementschefen ansett sig böra behandla spörsmålet om televisionens verksamhetsformer och därvid först behandlat frågan om reklamintäkter skall anlitas eller ej.

Att vi här i landet skulle bygga upp en televisionsverksamhet, baserad uteslutande på inkomster av reklam, har inte på allvar ifrågasatts. Frågeställningen blir därför om man såsom televisionsutredningens majoritet förordat skall lita helt till licensinkomster för verksamhetens finansiering eller om man vid sidan därav skall skaffa inkomster till verksamheten genom att hyra ut programtid för reklamändamål, antingen försöksvis såsom utredningsreservanterna föreslagit eller också mer eller mindre definitivt såsom förutsatts i det från näringslivet inlämnade förslaget.

Frågan måste bedömas mot bakgrunden av målsättningen för televisionsverksamheten. Utredningsmajoriteten framhåller, att televisionen inte får bli något självändamål. Den måste ha en ur samhällssynpunkt bestämd uppgift. Televisionen hör liksom rundradion ställas i samhällets, kulturens, folkbildningens och hennens tjänst. Jag ansluter mig till denna uppfattning. Det bör understrykas, att detta inte betyder att vare sig rundradion eller televisionen skall huvudsakligen ha pedagogiska eller därmed jämförbara uppgifter. God underhållning och förströelse måste alltid utgöra ett väsentligt inslag i programverksamheten.

För rundradion har det ansetts av stor vikt, att den hålls utanför politiska, privata eller eljest för programverksamheten såsom sådan obehöriga inflytelser. Det har i olika sammanhang betonats som ett första rangens intresse, att rundradioledningen är självständig, att objektivitet och neutralitet iakttages och att vid programskapandet det radiomässigt lämpliga förblir den främsta riktpunkten.

Det torde vidare böra erinras om att riksdagen år 1947 uttalade, att försäljning av programtid för kommersiell reklam inte bör förekomma i rundradion samt att statsutskottet så sent som förra året i sitt av riksdagen godkända utlåtande över den proposition, som innehöll förslag till dubbelprogram i rundradion, förklarade sig anse, att någon anledning inte förelåg att uppgiva denna princip.

De skäl, som i här berörda hänseenden varit avgörande för bestående förhållanden inom ljudradion, måste enligt min mening i samma grad gälla för bildradion. Då föreliggande material ger anledning förmoda, att televisionsverksamheten — som sett ur samhällsekonomisk synpunkt inte torde bli billigare därför att man skaffar bidrag till verksamhetens finansiering genom kommersiella programinslag — skall vid en finansiering med enbart licensavgifter kunna bli självförsörjande inom en rimlig tidrymd, har jag ansett, att man för televisionen inte bör ge upp den angivna principen, som ansetts så viktig för rundradioverksamheten.

Liksom televisionsutredningens majoritet förordar jag alltså, att televisionsverksamheten finansieras med licensavgifter. Verksamheten torde emellertid inte kunna bli självbärande förrän den nått en viss utbyggnadsgrad. Det erfordras därför under en följd av år, att driftunderskotten täcks av skattemedel. De av staten tillskjutna bidragen får i en framtid återbetalas av televisionsrörelsens överskott.

Jag är likaså ense med utredningsmajoriteten om att även i övrigt samma principer, som tillämpas för rundradion, bör gälla för televisionen. Programverksamheten bör alltså upplåtas med ensamrätt åt ett företag. Även om vissa skäl skulle kunna åberopas för att hålla rundradion och televisionen skilda åt i olika företag, anser jag de av utredningsmajoriteten påvisade fördelarna med en samordning inom ett och samma företag vara avgörande. Jag förordar därför, att televisionens programverksamhet anförtros åt Radiotjänst. Verksamheten bör i likhet med rundradioverksamheten upplåtas på begränsad tid.

I samband med att Radiotjänst får hand om televisionsverksamheten under fastare former än som gäller för den nuvarande utbildnings- och försöksverksamheten, bör — såsom utredningen förordat — en breddning av företagets intresseunderlag äga rum. Olika organisationer, representerande folk- rörelser, kultur, näringsliv m. m., bör därvid inbjudas att teckna aktier i bolaget. Kretsen av dessa organisationer bör enligt min mening kunna göras ganska vid. De synpunkter, som vid remissbehandlingen av televisionsutredningens betänkande framkommit rörande vilka som bör erbjudas aktieteckning, synes mig böra i största möjliga utsträckning beaktas. Utredningens uppfattning, att pressens majoritetsställning skall bibehållas vid en breddning av intresseunderlaget kan jag däremot inte dela. Frågan om aktiekapitalets storlek och den närmare fördelningen av aktieposterna blir i första hand en förhandlingsfråga mellan staten och de nuvarande aktieägarna och torde — såsom utredningen förutsatt — få upptas till avgörande först sedan riksdagen tagit ställning till televisionsfrågan i stort.

Liksom utredningen anser jag, att en breddning av intresseunderlaget bör kombineras med en ökning av antalet styrelseledamöter. Utredningen har härutinnan förordat, att antalet ökas från nuvarande sju till elva, av vilka Kungl. Maj:t skulle utse fem jämte ordförande och bolagsstämman de återstående fem; suppleanterna skulle vara åtta, varav Kungl. Maj:t och stämman skulle utse hälften var. Jag har inte något att erinra mot detta förslag, men då frågan synes böra upptagas i samband med nyssnämnda förhandlingar förutsätter jag, att det slutliga ställningstagandet härtill — liksom till frågan om aktiefördelningen m. m. — skall få ankomma på Kungl. Maj:t.

I avbidan på att överenskommelse i här berörda hänseenden kan träffas torde Radiotjänst tills vidare få bedriva verksamheten i nuvarande organisationsform.

I enlighet med utredningens förslag torde efterhandsgranskningen av televisionens program kunna ankomma på den nuvarande radionämnden.

Distributionen av programmen bör uppdragas åt televerket.

Departementschefen övergår så till verksamhetens omfattning under nästa budgetår och de därmed sammanhängande anslagsspörsmålen.

Den försöksverksamhet, som Radiotjänst nu bedriver, har hittills bekostats i huvudsak av radiolicensmedel. För ändamålet avdelades under föregående budgetår 550 000 kr. och under innevarande budgetår 2 000 000 kr. Viss utrustning har därjämte anskaffats med hjälp av medel, som tillförts bolaget genom ökning av aktiekapitalet från 180 000 till 540 000 kr.

För innevarande budgetår förslår medlen till i genomsnitt fyra timmars levande program per vecka jämte ett par timmars filmvisning i särskilda utfyllnadsprogram, allt under sammanlagt ca sex månader. En viss utökning av denna verksamhet bör enligt min mening ske under nästa budgetår, så att sändningar av någon omfattning kan komma till stånd i stort sett varje dag med undantag för sommarmånaderna. Därjämte bör Radiotjänst beredas möjligheter att företaga en del trängande lokalinredningsarbeten samt att anskaffa viss apparatur.

Vad distributionsidan angår bör den nuvarande provisoriska sändaren på tekniska högskolan i Stockholm ersättas med en ny sändare, som bör placeras i anslutning till den nyuppförda rundradiostationen i Nacka. Någon utbyggnad av distributionsnätet i övrigt torde icke böra ske under nästa budgetår.

För bestridande av kostnaderna för televisionsverksamheten bör enligt min mening radiolicensmedel icke vidare anlitas. Särskilda medel bör i stället anvisas för ändamålet, varjämte inkomsterna av de licens- och registreringsavgifter, som jag i det följande vill föreslå, bör få användas för verksamheten enligt Kungl. Maj:ts bestämmande.

Vad då först angår årskostnaderna bör dessa i vad avser såväl produktionen som distributionen bestridas genom ett för ändamålet under sjätte huvudtiteln uppfört nytt anslag, benämnt Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader. För nästa budgetår föreslår jag, att för detta ändamål anvisas 3 470 000 kr., varav 3 300 000 kr. beräknats för programproduktionen och 170 000 kr. för distributionen.

Beträffande investeringskostnaderna för programproduktionen anser jag i likhet med riksräkenskapsverket, att den för produktionen erforderliga utrustningen bör anskaffas och ägas av programföretaget. Bolaget bör här för erhålla lån av statsmedel, men i stället för att såsom riksräkenskapsverket förordat anlita televerkets rörliga kredit för ändamålet, bör enligt min mening de erforderliga medlen tagas upp i statsbudgeten såsom ett anslag under fonden för låneunderstöd. Lånet bör tills vidare vara amorteringsfritt och löpa med 4,25 % ränta. För nästa budgetår förordar jag ett anslag av 1 200 000 kr. till Lån för inköp av televisionsutrustning. Jag vill i detta sammanhang påpeka, att om programföretagets utbildning kan ske redan under nästa budgetår en möjlighet till ytterligare investeringar kan erbjudas genom att utnyttja den för breddningen av intresseunderlaget nödvändiga ökningen av aktiekapitalet.

Vad slutligen angår investeringarna på distributionsidan torde ett investeringsanslag om 330 000 kr., benämnt Televisionsanläggningar, böra uppföras under televerkets fond. Jag förutsätter, att medelförbrukningen

under detta anslag skall anses gå utanför den i årets statsverksproposition förordade ramen för televerkets investeringar.

Vid den föreslagna omfattningen av programverksamheten för nästa budgetår anser jag det ej orimligt, att innehavarna av mottagningsapparater får i någon mån bidra till verksamhetens finansiering genom en licensavgift. Jag föreslår, att avgiften bestämmes till 25 kr. för andra halvåret 1956, då verksamheten torde komma att bedrivas under ca 3 1/2 månader, och 25 kr. för ettvarvt av de två första kvartalen 1957. För den, som innehar mottagare under hela säsongen, skulle avgiften alltså utgöra 75 kr.

Med den av mig föreslagna uppläggnings kommer televisionsverksamheten att även under nästa budgetår i princip vara begränsad till Stockholm med omgivning. Licensavgiften bör därför uttagas endast inom det område, som täcks av stockholmsändaren. Gränserna för detta område torde få bestämmas av Kungl. Maj:t.

Det belopp, som genom denna licensavgift kan komma televisionsverksamheten tillgodo, kan endast gissningsvis anges. Enligt en uppgift i det från näringslivets representanter ingivna förslaget skulle för närvarande i hela landet finnas ca 8 000 innehavare av televisionsmottagare. Av dessa torde ett icke ringa antal finnas i Skåne, där man tar in programmen från den danska sändaren vid Gladsaxe, samt i Göteborg, där en sändare satts upp för forskningsändamål på Chalmers tekniska högskola och viss programverksamhet bedrivits. Om man antar, att ca 4 000 licensbetalare kommer att finnas i stockholmsområdet under hela nästa programsäsong och att något tusental tillkommer under budgetårets lopp, så skulle inkomsterna uppgå till mellan 300 000 och 400 000 kr.

Även om, med hänsyn till den relativt begränsade medelstilledningen för programverksamheten under nästa budgetår, en splittring av denna verksamhet på skilda produktionsplatser icke bör ske utan resurserna koncentreras till stockholmsområdet, synes likväl möjligheter böra lämnas öppna för Radiotjänst att förse även Skåne och Göteborg med program. En sådan programverksamhet bör dock tills vidare i huvudsak bygga på självfinansiering genom särskilda licensavgifter inom respektive områden. Närmare bestämmelser härutinnan torde — om frågan aktualiseras — få utfärdas av Kungl. Maj:t.

I de delar av landet, där någon licensavgift ej tages upp, torde en mindre registreringsavgift för innehav av televisionsmottagare böra utgå, i huvudsakligt syfte att ge en uppfattning om apparatbeståndets utveckling. Avgiften torde kunna bestämmas till 10 kr.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *Franzon* väckt motion (1:500), vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte begära, att Kungl. Maj:t hemställer, dels hos styrelsen för Radiotjänst, att möjligheterna att åvägabrunga ett svenskt-danskt utbyte av televisionsprogram undersökes, dels hos telestyrelsen, att de tekniska och ekonomiska förutsättningarna att snarast möjligt anordna en provisorisk programledning mellan Stockholm och Köpenhamn med avgrening Varberg (Grimeton)—Göteborg, alternativt Stockholm—Göteborg med avgrening Varberg (Grimeton)—Hallandsåsen, undersökes och att de tekniska och ekonomiska förutsättningarna att i anslutning till den provisoriska programledningen på lämpliga höjdsträckningar uppföra ett antal provisoriska televisionssändare utredes;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 501) och den andra inom andra kammaren av herr *Håstad m. fl.* (II: 669), i vilka hemställts att riksdagen i anledning av förevarande proposition ville dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t under beaktande av i motionerna framförda synpunkter måtte till 1957 års riksdag framlägga ett närmare utarbetat förslag angående riktlinjer för den reguljära televisionsverksamhetens utbyggnad, organisation och finansiering, dels, i avvaktan härpå, bifalla de i propositionen framlagda anslagsäskandena;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Christenson* i Malmö (II: 670) väckt motion, vari hemställts att riksdagen måtte, med ändring av vad Kungl. Maj:t hemställt i förevarande proposition, för sin del besluta att avslå det i propositionen framlagda förslaget om registreringsavgift av 10 kronor för innehav av televisionsmottagare.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden torde få hänvisas till motionerna I: 500, II: 669 och II: 670.

Utskottet. Med utgångspunkt från televisionsutredningens år 1954 avgivna betänkande ha i förevarande proposition framlagts förslag till vissa riktlinjer för televisionsverksamhetens organisation och finansiering i vårt land. Såsom allmän grundsats har angivits, att härutinnan skola tillämpas samma principer som nu gälla för rundradion. Kommersiella programslag anses sålunda icke böra förekomma utan verksamheten förutsättes skola finansieras enbart med licensavgifter, även om staten beräknas få förskottsvis tillskjuta vissa bidragsmedel under själva uppbyggnadsperioden. Av den nyssnämnda grundprincipen följer vidare, att programproduktionen skall med ensamrätt omhänderhavas av ett företag, varvid en samordning av rundradio och television syntes lämplig. Med hänsyn till den nya arbetsuppgift som därigenom tillföres AB Radiotjänst har samtidigt en viss omorganisation av detta bolag befunnits önskvärd. Distributionen av programmen skall anförtros televerket.

Propositionen innefattar icke något konkret förslag till utbyggnad av ett rikstelevisionsnät. På grund av det samhällsekonomiska läget anses nämligen härför erforderligt investeringsutrymme icke nu stå till buds. Den redan pågående försöksverksamheten bör emellertid enligt departementschefen något utökas under nästa budgetår, varjämte Radiotjänst förutsättes få möjlighet att företaga en del trängande lokalinredningsarbeten samt att anskaffa viss apparatur. Vidare föreslås att den nuvarande provisoriska sändaren på tekniska högskolan i Stockholm ersättes med en ny sändare, placerad i anslutning till den nyuppförda rundradiostationen i Nacka. För bestridande av de löpande kostnaderna för verksamheten under nästa budgetår har äskats ett särskilt anslag, benämnt Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader och upptaget till 3 470 000 kr., varav 3 300 000 kr. för programproduktionen och 170 000 kr. för distributionen. Vad investeringskostnaderna i sin tur beträffar anses anskaffningen av den för programproduk-

tionen erforderliga utrustningen böra finansieras genom att medel ställas till Radiotjänsts förfogande i form av ett statligt lån å 1,2 milj. kr., anvisat under fonden för låneunderstöd, medan för investeringarna på distributionsidan beräknats ett investeringsanslag under televerkets fond å 330 000 kr. Departementschefen har vidare utgått från att Kungl. Maj:t för nu angivna ändamål skall kunna disponera vissa särskilda inkomster under nästa budgetår. Sålunda har föreslagits att en licensavgift å tillhopa 75 kr. skall erläggas av apparatinnehavare inom stockholmsområdet, till vilket verksamheten i princip kommer att vara begränsad, medan i övriga delar av landet en registreringsavgift å 10 kr. för innehav av televisionsmottagare skall utgå. Samtidigt har framhållits att möjligheter böra lämnas öppna för Radiotjänst att förse även Skåne och Göteborg med program. Enligt departementschefens mening bör emellertid en sådan programverksamhet tills vidare i huvudsak bygga på självfinansiering genom särskilda licensavgifter inom respektive områden, på sätt Kungl. Maj:t i förekommande fall kan komma att bestämma.

I propositionen har även redovisats ett av vissa av näringslivets organisationer framlagt förslag till reguljär televisionsverksamhet, baserad på ett samarbete mellan statliga och privata intressen samt delvis finansierad genom annonsbetalda programinslag. Verksamheten skulle således handhas av ett särskilt televisionsbolag med lika andelar för staten och det enskilda näringslivet. Detta företag skulle försälja sändningstid till ett antal kompetenta programbolag, vilka i sin tur skulle sälja tid och program till olika annonsörer. Förslaget avser i sin första etapp att inom en beräknad tidrymd av två år skapa möjligheter till televisionsmottagning för i runt tal hälften av landets befolkning. Genom att distributionsnätet gives en enbart halvpermanent karaktär ha kostnaderna kunnat avsevärt reduceras i förhållande till televisionsutredningens kalkyler. Vidare har bl. a. räknats med att det förenämnda televisionsbolagets rörelse skulle bli ekonomiskt självbärande redan från tredje verksamhetsåret. Från telestyrelsens sida ha ur teknisk och ekonomisk synpunkt vissa erinringar framställts mot näringslivets förslag. Såsom delvis framgår av det föregående har departementschefen ej heller ansett sig kunna förorda, att utbyggnaden av televisionen i vårt land sker enligt de i nämnda förslag angivna riktlinjerna. Dock har i propositionen uttalats, att de däri påvisade möjligheterna att genom provisoriska anordningar hålla nere investeringskostnaderna i begynnelseskedet böra närmare undersökas.

I de båda likalydande motionerna I: 501 och II: 669 ha framförts vissa från propositionen avvikande synpunkter. Enligt motionärernas mening bör sålunda definitiv ställning icke nu tagas till de av departementschefen berörda organisations- och finansieringsproblemen utan först ytterligare prövas, huruvida icke televisionens utbyggnad lämpligen bör ske genom samverkan mellan staten, näringslivet och andra berörda parter. Det från näringslivets sida avgivna förslaget om sådan samverkan har därvid synts motionärerna vara en god grund för fortsatta undersökningar och överläggningar, innefattande jämväl

frågan om verksamhetens finansiering till viss del genom kommersiella programinslag, producerade av speciella programbolag med förankring i lämpliga organisationer och företag. En lösning av televisionsproblemet enligt de principer som förordats i motionerna har angivits medföra följande fördelar, nämligen dels att en snabbare utbyggnad av televisionsnätet skulle möjliggöras, dels att statens utgifter för ändamålet skulle minskas, dels ock att en fruktbärande programkonkurrens skulle åstadkommas. Under hänvisning härtill har yrkats på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t under beaktande av i motionerna framförda synpunkter ville till 1957 års riksdag framlägga ett närmare utarbetat förslag angående riktlinjer för den reguljära televisionsverksamhetens utbyggnad, organisation och finansiering.

Jämväl i andra motioner ha vissa med televisionen sammanhängande spörsmål upptagits till behandling.

Sålunda har i motionen I: 500 ifrågasatts, om den av Kungl. Maj:t föreslagna licensavgiften kan anses skälig med hänsyn till den korta tid som förutsatts stå till förfogande för televisionssändningar under nästa budgetår. Samtidigt har framhållits, att genom ett svenskt-danskt samarbete på förevarande område en i båda länderna högeligen önskvärd utökning av programtidens längd skulle kunna åstadkommas. I enlighet härmed har föreslagits, att en undersökning måtte företagas dels av möjligheterna att åvägabringa ett svensk-danskt utbyte av televisionsprogram, dels av de tekniska och ekonomiska förutsättningarna att snarast möjligt anordna en provisorisk programledning mellan Stockholm och Köpenhamn, på visst sätt uppbyggd av provisoriskt uppkopplade radiolänkar, samt att i anslutning därtill på lämpliga höjdsträckningar uppföra ett antal provisoriska televisionssändare.

Slutligen har i motionen II: 670 hemställts, att riksdagen måtte avslå förslaget om en registreringsavgift av 10 kr. för innehav av televisionsmottagare i vissa delar av landet.

I likhet med departementschefen är utskottet av den uppfattningen, att vårt land icke rimligen kan ställa sig vid sidan av den fortskridande tekniska utvecklingen. Utskottet tillstyrker därför, att principbeslut nu fattas om införande av en reguljär svensk televisionsverksamhet. Vad i propositionen anförts rörande målet för denna verksamhet finner sig utskottet jämväl kunna biträda.

Beträffande de i motionerna I: 501 och II: 669 berörda spörsmålen vill utskottet framhålla, att den takt i vilken televisionen kan utbyggas uppenbarligen är intimt beroende av omfattningen av det investeringsutrymme som står till buds. Tillgången på för ändamålet disponibel materiel och arbetskraft ökas emellertid icke, därest utbyggnaden skulle ske i ekonomisk samverkan med näringslivet eller kommersiella programinslag skulle medgivas. Under den av departementschefen angivna förutsättningen, nämligen att hithörande kostnader skola bestridas av licensavgifter, saknar en dylik finansieringsmetod betydelse jämväl ur statsfinansiell synpunkt. Ut-

skottet är ej heller övertygat om att den av motionärerna förordade organisationsformen skulle leda till någon kvalitativ förbättring av televisionsprogrammen. Snarare kan befaras, att vederbörande bolag vid ett otillfredsställande ekonomiskt utbyte av verksamheten komma att tillgripa mindre önskvärda reklammetoder. Det bör vidare hållas i minnet, att kretsen av artister som beräknas stå till förfogande för olika underhållningsprogram är i vårt land, till skillnad från exempelvis USA och Storbritannien, tämligen begränsad. Delvis av detta skäl torde förekomsten av ett flertal sinsemellan konkurrerande programbolag komma att leda till en stegring av kostnaderna icke blott för administrationen utan även för programproduktionen. Möjligen kan en gång den situationen inträffa, att det med hänsyn till önskvärdenheten att hålla licensavgiften nere ter sig befogat att medgiva betalda reklaminslag i en eller annan form. Ett godtagande av motionärernas förslag skulle emellertid innebära, att televisionsverksamheten redan vid sin start gäves en på de kommersiella intressena uppbyggd organisation, vilken sedermera icke utan stora svårigheter torde kunna ändras. Då tillräckliga skäl icke förebragts härför, föreligger enligt utskottets mening icke någon anledning för riksdagen att, i avvaktan på närmare prövning av de i motionerna I: 501 och II: 669 framförda synpunkterna, uppskjuta ställningstagandet till frågan om televisionens organisation och finansiering. För alla av frågan intresserade bör det vara en fördel att beslut snarast fattas om grunderna för televisionsverksamheten i vårt land. Utskottet avstyrker således bifall till de nämnda motionerna. Av det sagda följer vidare att utskottet i likhet med departementschefen anser sig böra förorda, att televisionen utbygges helt i statlig regi, att programproduktionen upplättes med ensamrätt till AB Radiotjänst och att verksamheten i princip finansieras genom inkomster från licensavgifter på televisionsmottagare. Vad departementschefen anfört rörande därmed sammanhängande detaljfrågor har icke givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Som tidigare nämnts innehåller propositionen icke något konkret förslag till utbyggnad av ett rikstelevisionsnät i vårt land. Enligt vad utskottet inhämtat avses emellertid hithörande frågor inom kort komma att upptagas till särskild prövning inom kommunikationsdepartementet. Därvid torde, såvitt framgår av propositionen, de genom näringslivets förslag påvisade möjligheterna att genom provisoriska anordningar hålla nere investeringskostnaderna i begynnelseskedet komma att närmare undersökas.

Utskottet finner för sin del uppenbart, att frågan om den nuvarande försöksverksamhetens ersättande med reguljära programsändningar av rimlig omfattning, successivt distribuerade till allt större delar av landet, icke kan skjutas på en obestämd framtid, därest det redan befintliga televisionsintresset skall kunna vidmakthållas och utökas. Olägenheterna av ett ytterligare dröjsmål måste självfallet befaras bli särskilt framträdande inom sådana områden som icke nås av försöksverksamheten. Då av apparatinneha-varna i Stockholm med omnejd förutsatts skola uttagas en i förhållande till

programtidens längd så relativt hög licensavgift som 75 kr. för nästa budgetår, kan emellertid nuvarande provisorium komma att påverka intresset i negativ riktning även inom detta område. I förevarande sammanhang bör hänsyn tagas jämväl till angelägenheten av att den ur skilda synpunkter alltmer betydelsefulla elektroniska industrien icke hämmas i vårt land utan får tillfälle till vidareutveckling. Mot bakgrunden av nu antydda omständigheter synes det utskottet i hög grad önskvärt, att prövningen av de med den reguljära televisionsverksamhetens start och utbyggnad sammanhängande problemen sker med sådan skyndsamhet, att ett preciserat förslag därutinnan kan föreläggas riksdagen om möjligt redan nästa år.

Den nämnda prövningen bör enligt utskottets mening även omfatta den i motionen I: 500 berörda frågan. I vad mån det däri framlagda förslaget om en provisorisk programledning mellan Stockholm och Köpenhamn med avgrening Varberg—Göteborg och med anslutande provisoriska televisionssändare är tekniskt genomförbart och ekonomiskt motiverat undandraget sig utskottets bedömande. Därest projektet i en eller annan form går att förverkliga, skulle emellertid täckning av stora delar av de mest tätbefolkade områdena i Sverige snabbt kunna åvägbringas, varför utskottet finner det samma vara väl värt att närmare undersöka. Vid sitt ställningstagande till denna fråga har utskottet även beaktat den betydelse projektet skulle få för ett fördjupande av det nordiska samarbetet.

Kostnaderna för den hittillsvarande försöksverksamheten på televisionsområdet ha bestritts av radiolicensmedel. Enligt departementschefens mening böra emellertid i fortsättningen särskilda medel anvisas för ändamålet. Utskottet, som finner det ofrånkomligt att staten under en övergångsperiod tillskjuter vissa för den löpande verksamhetens finansiering erforderliga bidrag, delar denna uppfattning. De av departementschefen i förevarande sammanhang verkställda anslagsberäkningarna anser sig utskottet jämväl kunna godtaga. Utskottet har ej heller något att erinra mot att verksamheten tillföres ytterligare inkomster genom att, på sätt förordats i propositionen, särskilda licens- och registreringsavgifter uttagas. Härav följer att utskottet avstyrker bifall till det i motionen II: 670 framställda yrkandet. Utskottet vill dock icke bestrida, att speciellt den ifrågavarande registreringsavgiften kan få vissa ogynnsamma verkningar. Med hänsyn härtill och då det övervägande flertalet apparatinnehavare av sist avsett slag torde vara att finna i Göteborg och Skåne, önskar utskottet kraftigt understryka departementschefens uttalande, att möjligheter böra lämnas öppna att förse även de nämnda delarna av landet med program. Tidigare har utskottet förordat, att det i motionen I: 500 framförda projektet närmare undersökes i samband med den allmänna prövningen av frågan om televisionens start och fortsatta utbyggnad. Därest förutsättningar skulle befinnas föreligga att genom tillämpande av den i motionen angivna principen låta Göteborg och Skåne redan under nästa budgetår bli delaktiga i den till stockholmsområdet nu begränsade televisionsverksamheten, har utskottet självfallet intet att invända däremot utan anser tvärtom en sådan utveckling önskvärd.

Vad departementschefen i övrigt anfört och förordat har icke givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Under återopande härav hemställer utskottet,

I. att riksdagen må, i anledning av departementschefens förevarande uttalande och motionen I: 500 samt med avslag å motionerna I: 501 och II: 669, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

II. att motionen II: 670 icke må bifallas av riksdagen;

III. att riksdagen må för budgetåret 1956/57 anvisa följande anslag, nämligen

a) till *Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader* under sjätte huvudtiteln ett anslag av 3 470 000 kr.;

b) till *Televisionsanläggningar* under televerkets fond ett investeringsanslag av 330 000 kr.;

c) till *Lån för inköp av televisionsutrustning* under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 1 200 000 kr.

Stockholm den 15 maj 1956

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlon, Leander, Gillström, Näsström, Hesselbom, Sundelin, Einar Persson, Erik Svedberg, Nils Theodor Larsson, Söderberg, Bengtson, Jacobsson och Birke; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Andersson i Malmö, Ståhl, Akerström, Rubbestad, fröken Elmén, herrar Petterson i Degerfors, Andersson i Mölndal, Staxäng, Widén, Jansson i Kalix, Löfroth, Svensson i Stenkyrka, Blidfors och Andreasson.

Reservationer

1) av herrar *Sundelin, Nils Theodor Larsson, Bengtson, Jacobsson, Birke, Ståhl*, fröken *Elmén*, herrar *Widén, Löfroth* och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 501 och II: 669 och att därför

dels den del av utskottets yttrande, som på s. 17 börjar med »I likhet med» och på s. 18 slutar med »särskilt uttalande», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Det torde numera råda full enighet om att reguljär televisionsverksamhet bör införas även i vårt land. Utskottet tillstyrker därför, att principbeslut nu fattas om införande av en reguljär svensk televisionsverksamhet.

Beträffande de i motionerna I: 501 och II: 669 berörda spörsmålen angående den takt i vilken televisionen bör utbyggas och i vilka former en sådan verksamhet bör finansieras och bedrivas vill utskottet anföra följande.

Vad beträffar den tidpunkt vid vilken en reguljär television kan taga sin början anser departementschefen möjligheterna att redan nu fixera denna begränsade. De ekonomiska och tekniska förutsättningarna för en utbyggnad av den nuvarande försöksverksamheten till en landsomfattande reguljär verksamhet ha icke ansetts vara så klarlagda, att man funnit det vara lämpligt att nu fastställa en bestämd tids- och organisationsplan för televisionens utbyggnad. Utskottet delar departementschefens åsikter i dessa avseenden. Departementschefens förslag om att bibehålla den nuvarande försöksverksamheten under det kommande budgetåret synes därför böra godtagas. De begärda anslagen för ändamålet finner utskottet ävenledes väl avvägda. Utskottet vill emellertid understryka angelägenheten av att dessa anslag i skälig omfattning tagas i anspråk för ordnande av televisionssändningar för de mera folkrika delarna av västra Sverige.

I ett läge där genomförandet av reguljär television ännu ställes på framtiden och kanske icke aktualiseras ännu på rätt lång tid bör det enligt utskottets mening icke ifrågakomma att taga slutgiltig ställning till den reguljära televisionens organisations- och finansieringsformer. Det bör här särskilt understrykas, att kostnaden för utbyggandet av ett riksomfattande televisionsnät icke i nuvarande läge kan med nöjaktig säkerhet bedömas.

För ett uppskov talar också den omständigheten, att televisionen, såsom jämväl departementschefen framhåller, som masskommunikationsmedel är förhållandevis ny och att dess betydelse i kulturellt och underhållande avseende liksom dess utvecklingsmöjligheter i övrigt ännu ej kan helt överblickas.

Såväl den fortsatta svenska försöksverksamheten som den utländska utvecklingen på området bör därför ännu under någon tid avvaktas. Härvid bör man särskilt uppmärksamma de engelska erfarenheterna, som i vissa avseenden, exempelvis när det gäller finansierings- och organisationsformer, kunna få praktisk betydelse för den framtida lösningen av televisionsfrågan i Sverige. Enligt vad vid utskottets behandling av ärendet har upplysts synas sålunda erfarenheterna från den sedan hösten 1955 i England bedrivna kommersiella televisionen tala för att dylik television bidrager till att höja programmets standard. Denna verksamhet bygger visserligen på konkurrens mellan olika televisionssändare, men för svenska förhållanden torde likvärdig konkurrens kunna ernås om två eller flera programföretag få tillfälle att verka sida vid sida inom samma distributionsnät.

Vad beträffar finansieringsfrågan föreligger ett flertal skilda möjligheter. Valet står uppenbarligen icke enbart mellan ren kommersiell television och departementschefens förslag om att televisionen helt skall bekostas av licensavgifter och skattemedel. Flera mellanformer finnas mellan dessa alternativ. Därvid är det enligt utskottets uppfattning angeläget att åstadkom-

ma ett samarbete mellan de statliga och privata intressena. Ett sådant samarbete bör öka förutsättningarna för ett relativt snabbt genomförande av televisionen utan att medföra icke önskvärda samhällsekonomiska konsekvenser. De totala investeringarna för verksamheten kunna nämligen fördelas mellan den offentliga och enskilda sektorn, varigenom undviks en alltför ensidig och betungande belastning av den offentliga sektorn. En snabbare utbyggnad av televisionen kan vidare förbättra landets möjligheter att hävda sig på elektroteknikens område, vilket är av utomordentlig betydelse, när det gäller att tillvarataga och utnyttja landets knappa arbetskraftsresurser. Ur samhällsekonomisk och icke minst ur statsfinansiell synpunkt tala starka skäl för en samarbetslösning som icke blir för betungande vare sig för licensbetalarna eller för statskassan. En sådan lösning bör vidare kunna åstadkommas utan risk för att programmets kvalitet eftersättes. De farhågor som i detta sammanhang givits uttryck för, nämligen att ett kommersiellt programslag medför risk för kvalitativt undermåliga program, synes utskottet överdrivna. Betyggande garantier för att programmen vid en sådan lösning skola få önskvärd kvalitet kunna säkerligen vinnas. I den mån möjligheter finns att i televisionsverksamheten engagera icke endast näringslivet utan även intresseorganisationer med anknytning till folkrörelserna och arbetsmarknadens parter bör detta vara en borgen för programkvaliteten.

Utskottet finner sålunda att det ur skilda synpunkter är synnerligen angeläget att man icke på detta alltjämt preliminära stadium tar slutgiltig ställning till televisionsverksamhetens finansierings- och organisationsformer.

Denna uppfattning bestyrkes jämväl av vad som anföres i motionen I: 500 där angelägenheten av svensk-danskt utbyte av televisionsprogram och samordning över huvud taget av svensk och dansk television framhålls. Ett sådant samarbete torde kunna bli av stort värde i synnerhet under uppbyggnadstiden, då det är angeläget att programtiden får en sådan omfattning att televisionspubliken får rimligt utbyte av sina mottagare och av den licensavgift som skall erläggas.»

dels sista meningen i det stycke, som på s. 18 börjar med »Utskottet finner» och på s. 19 slutar med »nästa år», bort ha följande lydelse:

»Mot bakgrunden av nu antydda omständigheter synes det utskottet i hög grad önskvärt, att prövningen av de med den reguljära televisionsverksamhetens start och utbyggnad sammanhängande problemen med beaktande av vad utskottet ovan i dessa frågor anfört sker med sådan skyndsamhet att ett preciserat förslag härutinnan kan föreläggas riksdagen om möjligt redan nästa år.»

dels det stycke på s. 19, som börjar med »Den nämnda» och slutar med »nordiska samarbetet», bort ha följande lydelse:

»Den nämnda prövningen bör enligt utskottets mening även omfatta den i motionen I: 500 berörda frågan. I vad mån det däri framlagda förslaget om en provisorisk programledning mellan Stockholm och Köpenhamn med avgränsning Varberg—Göteborg och med anslutande provisoriska televisions-sändare är tekniskt genomförbart och ekonomiskt motiverat undandraget

sig utskottets bedömande. Därest projektet i en eller annan form går att förverkliga, skulle emellertid täckning av stora delar av de mest tätbefolkade områdena i Sverige snabbt kunna åvägbringas, varför utskottet finner detsamma vara väl värt att närmare undersöka. Utskottet anser det för sin del, med hänsyn till angelägenheten av att televisionen får en så snabb utbredning som möjligt, betydelsefullt att befolkningen i Göteborg och Skåne med omkringliggande områden får draga fördel av närbelägenheten till det nordiska grannlandet. Vid sitt ställningstagande till denna fråga har utskottet även beaktat den betydelse projektet skulle få för ett fördjupande av det nordiska samarbetet.»

dels ock utskottets hemställan under I. bort ha följande lydelse:

»I. att riksdagen må, i anledning av departementschefens förevarande uttalande och motionen I: 500 samt med bifall till motionerna I: 501 och II: 669, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;»

2) av herrar *Karl Andersson* och *Rubbestad*

3) av herrar *Ohlon*, *Staxäng* och *Andreasson*

4) av herr *Skoglund* i *Doverstorp*.
